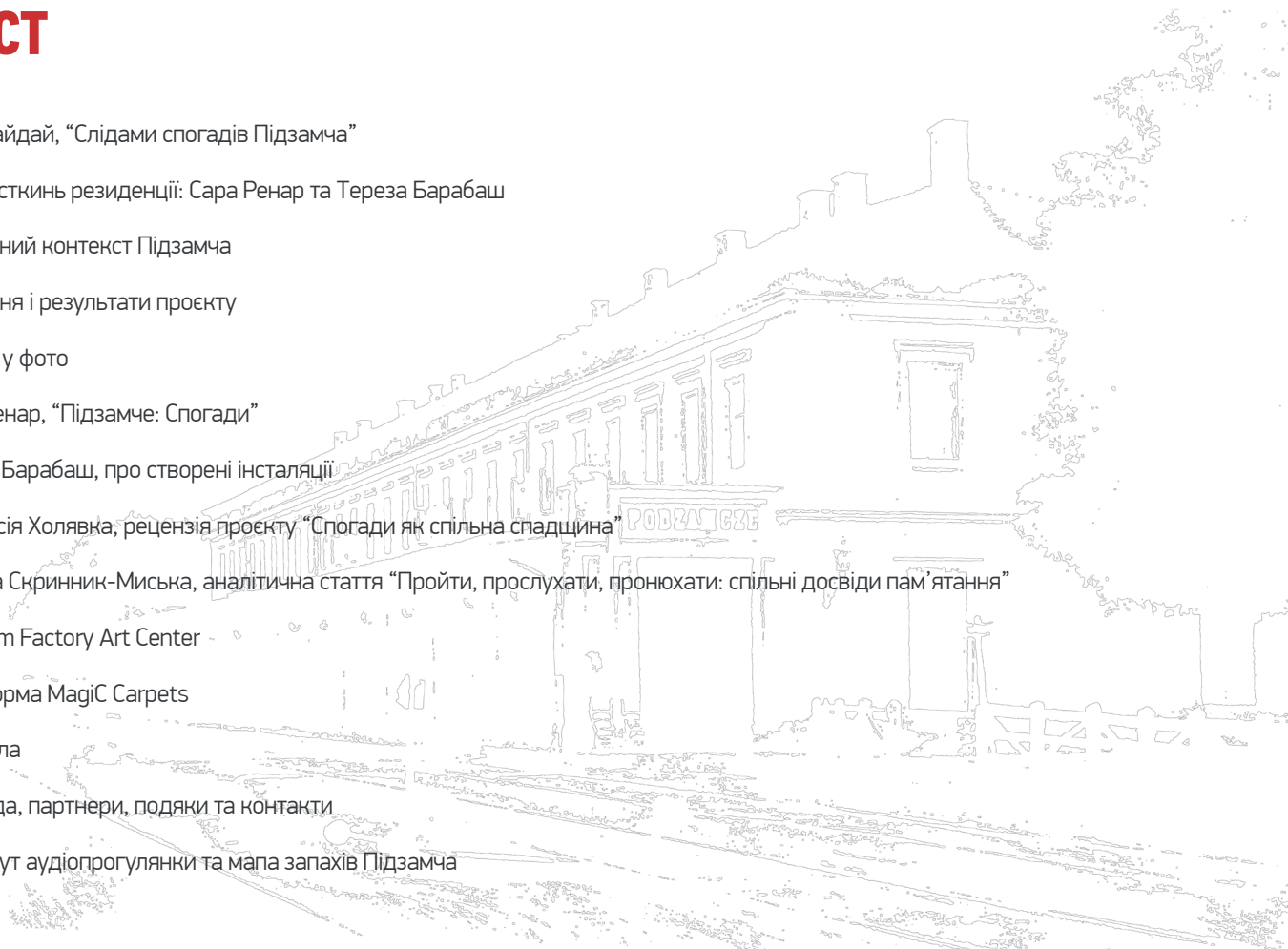

Слідами спогадів
ПІДЗАМЧА

Зміст

1. Анна Гайдай, “Слідами спогадів Підзамча”
2. Про мисткинь резиденції: Сара Ренар та Тереза Барабаш
3. Історичний контекст Підзамча
4. Завдання і результати проєкту
5. Проєкт у фото
6. Сара Ренар, “Підзамче: Спогади”
7. Тереза Барабаш, про створені інсталяції
8. Анастасія Холявка, рецензія проєкту “Спогади як спільна спадщина”
9. Дарина Скринник-Миська, аналітична стаття “Пройти, прослухати, пронюхати: спільні досвіди пам’ятання”
10. Про Jam Factory Art Center
11. Платформа MagiC Carpets
12. Джерела
13. Команда, партнери, подяки та контакти
14. Маршрут аудіопрогулянки та мапа запахів Підзамча

Слідами спогадів Підзамча

Куди приводять спогади?

Йдучи слідами спогадів та свідчень, можна сконструювати нову уявну реальність, спробувати відчуті і співжити минулі радощі та травми. І, звісно, можна реконструювати хід історичних подій, дізнатись правду, викрити брехню.

Спогади, як ті коробки, складені в коробки, що складені в коробки...- і так до безкінечності. “Розпаковуєш” один спогад, а в ньому є множина і глибина інших. Уява пропонує багатовимірний простір, наповнений кольорами, звуками, запахами. Місцями, людьми, діями. Як детективи, що намагаються відтворити картину подій з різних свідчень і фактів, дослідники й дослідниці історій та спогадів вслухаються, вдивляються і навіть приносять до доступного в сучасній реальності матеріалу.

Дослідження спогадів, пов’язаних з районом Підзамче, лягли в основу мистецької резиденції “Слідами спогадів Підзамча” у Львові, яку організовує Jam Factory Art Center в межах міжнародної Платформи Magic Carpets. Глибинні інтерв’ю з мешканками та мешканцями Підзамча, які працювали на індустріальних об’єктах району у 1960–1980-х роках, команда Jam Factory Art Center зібрала більш ніж три роки тому. Під час резиденції у червні-вересні 2021 року запрошені мисткині Сара Ренар і Тереза Барабаш разом з нашою командою занурилися у експедиції дільницею і численні інтерв’ю та розмови зі свідками тогочасних подій. Окрім зазначеного періоду, мисткині працювали з ширшою часовою рамкою

подій у Підзамчі, тож обрані джерела для дослідження і нові зустрічі з підзамчанамі розкривали складніший історичний контекст дільниці, окреслювали глибші нашарування колективної пам’яті.

Наприклад, від однієї сучасної мешканки ми дізналися, що для неї та її одноліток у дитинстві поставало питання відносно дати “1872”, яка вибита на фасаді колишньої фабрики Бачевських, і яку вони бачили, йдучи повз щодня. Чому вона там? Їхні родини переселилися в район Підзамче після становлення влади Радянського Союзу, тобто після закінчення Другої світової війни. Наша героїня розповіла, що їхнє сприйняття історії базувалось на шкільних підручниках, в яких йшлося про те, що історія на цій території розпочиналась від часів радянської влади. І за її словами – не було безпечної можливості в той час ні дослідити, ні спитати, а що ж було до? Хто тут жив раніше? Куди і чому зникли?

На цьому короткому прикладі представниці спільноти підзамчан ми маємо можливість відчуті тривоги та сумніви людей, які опинилися в умовах, коли влада блокує і забороняє пошуки, приховує сліди, нав’язує викривлену оптику сприйняття історії, маніпулює фактами і зрештою унеможлиблює публічний діалог та дискусії. На територіях союзних республік владний режим дозволяв лише офіційно прийняті події та історії. Як, власне, і будь-який авторитарний режим у світі.

Інший оповідач, який народився і виріс на Підзамчі, поділився з нами своїми спогадами про звуки гудків заводів, що лунали на дільниці. Він досі пам’ятає їх і зміг би відрізнити гудок одного заводу від іншого. В часи, коли заводи активно працювали, кожен мешканець району міг чути та розрізнити ці

гудки. А також звуки потягів, що минали залізничну станцію Підзамче. Ми з'ясували, що в той період мешканці орієнтувались у часі завдяки цим гудкам та звукам потягів, оскільки не всі мали годинники. Робітники заводів прокидалися вранці також під звуки гудків, які були чутні навіть при зачинених вікнах. Уявімо собі, що в наш цифровий “пришвидшений” час, ми би дізнавалися, котра година тільки завдяки зовнішнім сигналам з публічного простору. Це видається неймовірним. Сучасне покоління жаліється на постійний брак часу, невстигання, хоча інструментів для управління часом з'явилася велика кількість. Ми живемо в 24-годинній добі, 365 днів у році, як і попередні покоління. На що ж ми гаємо час? І чи є у нас “вільний час”? Ми витрачаємо чи проживаємо наш час?

Ось куди приводять сліди – не тільки до відповідей, а й до запитань. Але головне – це те, що сліди мотивують до пошуків. Мати безпечну можливість шукати, запитувати вголос, публічно обговорювати – є цінним надбанням нашого часу. Завдяки можливості пошуків до нас потрапила стаття дослідниці Наталі Отрищенко “Between Anonymity and Attachment: Remembering Others in Lviv’s Pidzamche District”, яка стала поштовхом до створення назви проєкту “Слідами спогадів Підзамча”, а також познайомила з історичним контекстом інших, що проживали у районі Підзамче, їхніми слідами.

Маємо велику надію, що сліди не зникнуть, а завдяки нашому проєкту проявляться і дадуть натхнення на подальші дослідження і пошуки.

Анна Гайдай, кураторка

Тереза Барабаш

Художниця Тереза Барабаш займається текстилем, інсталяціями, лендартом, аудіо-візуальним мистецтвом і графікою. Вона є учасницею всеукраїнських, міжнародних виставок та фестивалів, створює власні проєкти. Отримала численні нагороди за свою творчу діяльність.

Тереза працює з актуальними соціально-культурними проблемами: формування та становлення особистості, спілкування та діалог, межі та війни, а також з іншими темами. Живе у Львові.

Сара Ренар

Саунд мисткиня Сара Ренар окреслює свою мистецьку практику у таких площинах, як: виступи із створенням звукових пейзажів для локацій, дослідження синестезії, нові медіа, міждисциплінарна робота. Вона є також композиторкою та виконавицею, яка працює в експериментальному / інді / поп стилях, поєднує тонкі мелодії з електронними та театральними елементами. Сара вивчала архітектуру та урбаністичне планування, які вона поєднує у роботі зі звуками.

Сара вже провела понад 400 концертів та публічних виступів, вона здобула багато регіональних нагород, є членкинею Хорватської спільноти незалежних митців. Мешкає у Загребі.

Історичний контекст Підзамча

Історія Підзамча складна і місцями глибоко трагічна, а також типова для багатьох тогочасних міст XIX – XX ст. Водночас, ця історія багата для дослідження.

Населення Львова від часів середньовіччя вирізнялося багатонаціональністю, розмаїттям конфесій та оприявнювало у місті культурне різноманіття. У середмісті та передмісті, зокрема на території сучасного Підзамча, проживали караїми, татари, араби, євреї, вірмени, поляки, русини та інші народності. Склад населення суттєво змінився після Голокосту та операції “Вісла”, коли у Львові майже не залишилося євреїв, поляків та інших етнічних груп.

У XIX столітті, коли у європейських містах розпочалася промислова революція, у Львові також почалися процеси індустріалізації, хоч значно менші за масштабом. Промислові підприємства переважно будували на території сучасного Підзамча. У 1869 році через територію району провели залізницю, для якої побудували високі насипи. В той самий час, коли залізнична колія з’єднала Львів з Віднем та містами в східному напрямку, вона набагато відчутніше розділила Львів на дві частини – “гіршу” північну і “кращу” південну. Того ж року побудували залізничну станцію “Підзамче”.

Напередодні Другої світової війни територія дільниці характеризувалася відсутністю інфраструктури та належної уваги органів правопорядку, наявністю численних промислових підприємств та концентрацією бідних євреїв та інших етнічних груп, які під час нацистської окупації стали заручниками гетто, створеного німцями на окремій території Підзамча. Переважну більшість тогочасного єврейського населення, а пізніше і інші категорії мешканців району було переміщено або знищено нацистами. Після закінчення Другої світової війни і зміни влади на території Львова, радянське керівництво переселило сюди пролетаріат для відновлення промисловості у районі.

Нові мешканці Підзамча втратили роботу на заводах після розпаду Радянського Союзу, коли відбувся перехід від планової економіки до ринкової, а місцеві підприємства стали неактуальними в контексті нових економічних вимог. Підзамчани стали свідками занепаду свого району після короткочасного відновлення і розвитку.

Процеси руйнації культурних осередків, зокрема об'єктів архітектури, нацистською, пізніше радянською владою, а також теперішньою хвилею декомунізації, спричинили незворотні зміни у районі Підзамче.

В даний час Підзамче проходить етап ревіталізації, проте це все ще необлаштований, подекуди похмурий індустріальний район без розвинутої інфраструктури. У районі ведеться актив-

на забудова сучасними житловими кварталами, а занедбані промислові ділянки перебудовуються або руйнуються, дороги ремонтують, заплановано нові маркети, торгівельно-розважальні центри, мистецькі осередки. Район швидко змінюється. Теперішнім мешканцям через кілька років буде складно впізнати знайомі будівлі та вулиці, користуватися звичними маршрутами або проводити час у міському просторі, як раніше. Вони постали перед черговим викликом – адаптуватися до змін: звикнути до іншого вигляду знайомого району, співставляючи звичну топографію вулиць з образами у своїй пам'яті. Проблема зникнення певного пласту історії разом зі зміною району – як архітектурно, так і суспільно внаслідок будівництва нових багатоквартирних будинків постає одночасно з багатьма позитивними інфраструктурними змінами для мешканців району.

Робота з публічними історіями та спогадами мешканців Підзамча поінформовує і закарбовує в пам'яті важливість цих історій, а також людей, що їх розповідають, сприяє визнанню їхнього безпосереднього стосунку до конкретного місця і часу. З іншого боку, зовнішній інтерес до багатозарової історії Підзамча та його осередків має популяризувати привабливість району для його мешканців і для львів'ян загалом, сприяти тому, щоб місцеві спільноти цінували Підзамче та не соромилися його. Відчуття мешканцями Підзамча своєї важливості сприятиме у перспективі їхньому свідомому та активнішому долученню до процесів, що стосуються їхнього району, зокрема його публічного простору.

Завдання резиденції

- Як головну цінність поставити в центр уваги життя та переживання конкретних людей, їхнього світосприйняття. При цьому провести 14 глибинних інтерв'ю та 3 розмови з представниками громади Підзамче.
- Розповідати історію дільниці крізь оптику персонального досвіду мешканців Підзамча, їхніх спогадів та відчуттів: як пах Підзамче, який він був на дотик та на вигляд?
- Дати ширшу перспективу розуміння Підзамча через сучасних підзамчан на протипагу або, радше, задля розширення написання історії через факти, події, хронологію тощо.
- Відрефлексувати мистецькими практиками на персональний досвід мешканців Підзамча.
- Зберегти, переосмислити та поширити зібраний досвід та знання серед спільноти підзамчан та гостей району.
- Підвищити привабливість району Підзамче для самих локальних мешканців.
- Продовжити публічний діалог про складну та цікаву спадщину дільниці, базуючись на персональних історіях.

Результати резиденції

- Маршрут локаціями Підзамча, які зберегли або втратили своє оригінальне призначення і про які згадується у глибинних інтерв'ю і розмовах. Маршрут об'єднує 6 локацій. Прогулянка маршрутом триває близько 1,5 години;
- 6 аудіотреків, які створила Сара Ренар. Аудіотреки включають звуки публічних просторів Підзамча і інших районів Львова (наприклад, потягу, дитячого майданчика, ринку тощо), фрагменти інтерв'ю, синтезовані звуки. В кожній з аудіодоріжок мисткиня переповідає історії локацій маршруту Підзамчем так, як вона їх відчула. Всі аудіотреки доступні онлайн. Здійснити самостійні прогулянки за розробленим маршрутом і прослухати аудіотреки на зупинках буде можливо і після завершення резиденції;
- Мапи, що відображають індустріальні об'єкти, про які згадано у глибинних інтерв'ю, маршрут-прогулянку, про яку йшлося вище, а також запахи місцевих заводів, які наповнювали (а деякі досі наповнюють) територію Підзамча;
- 6 унікальних запахів, створених для кожної з шести локацій аудіопрогулянки: Залізнична станція "Підзамче", Фабрика чоколяди "Світоч", Нова різня (м'ясокомбінат) // Шкірзавод "Світанок" (грабарня), Дім культури "Райдуга", Продуктовий ринок "Підзамче", Арт Центр Фабрика повидла (колишня база переробки овочів та фруктів, а ще раніше колишня алкогольна фабрика Йозефа Кроніка). Аромати створені на основі спогадів, що ми почули в інтерв'ю, та інтерпретацій мисткинь та команди проекту. Проте, ми не ставили за мету достовірно відтворити те, як в дійсності пахли індустріальні підприємства Підзамча. Натомість, завдяки підібраним складникам ароматів та запаху, як потужному медіуму, ми намагаємося з одного боку, спробувати співжити досвід мешканців індустріального району Підзамча, а з другого - дати простір для уяви;
- Виставка у просторі Air Space Jam Factory Art Center (простір для мистецьких резиденцій), яка експонує дві інсталяції, створені під час резиденції Терезою Барабаш, та звукову інсталяцію Сари і Терези, в основі якої є аудіотреки прогулянки маршрутом Підзамча;
- Ця брошура, яка є гідом по нашій резиденції, і свого роду її архівом.

Знайомство з районом Підзамче

Зустрічі зі спільнотою Підзамча

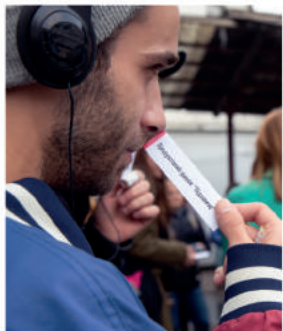
Записи Сарою Ренар звуків району

Створення інсталяцій Терезою Барабаш

Аудіопрогулянка зі спільнотою Підзамча та відкриття виставки “Слідами спогадів Підзамча”

Аудіопрогулянки з широкою аудиторією й авторські екскурсії виставкою

Презентація діяльності мисткинь Сари Ренар і Терези Барабаш

Підзамче: Спогади

Аудіо/запахова складова проєкту зосереджена на спогадах про район Підзамче, розказаних безпосередньо його мешканцями. Відчуття звуку та запаху є еволюційно «старшими» за почуття зору: справді знайомий «ефект Мадлен», який виникає, коли несподівано спогад про далеке минуле викликають аромати, смаки та звуки, а не візуальна інформація. Дослідження проводилося шляхом опитування «старших» мешканців Підзамча, запису звуку у районі та роботі з архівним матеріалом. Проєкт не зосереджується на певних часових рамках, а є скоріше колажем фрагментарних спогадів та інформації. Для шести відповідних аудіофайлів обрано шість ключових місць Підзамча: залізничний вокзал, ринок, м'ясокомбінат та шкірзавод, Фабрика повидла, будинок культури Райдуга та фабрика цукерок Світоч. Ці файли можна прослухати на локаціях за допомогою QR-коду, який

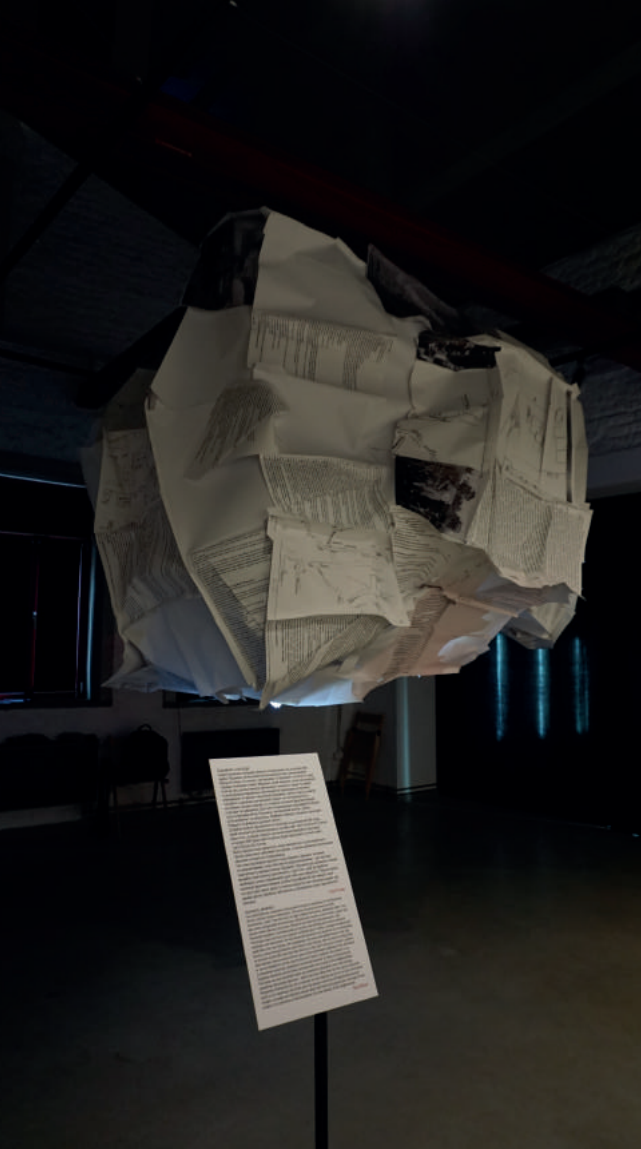
посилається безпосередньо на веб-сайт Jam Factory Art Center. Крім того, ці звуки стануть частиною мультимедійної виставки в галереї AIR Space або їх можна буде прослухати на веб-сайті Jam Factory Art Center. Вуха слухача іноді дивується, іноді хвилюється та розчулюється: часом захоплене забутими спогадами, а часом заземлене реальними звуками оточуючого середовища. Так само відтворені аромати іноді бувають приємно теплими та привабливими, іноді абсолютно відштовхуючими – що частіше траплялося у промисловому Підзамче. Підзамчу ще належить заново винайти свою власну ідентичність, і для того, щоб це зробити, необхідно знову перевинайти для себе сенс минулого. Презентуючи колекцію фрагментованих особистих рефлексій про минулі часи та простори через аудіо та нюхові відчуття, ми плекаємо надію, що даний проєкт зробить свій внесок у заснування нової ідентичності околиці.

Сара Ренар

Сліда

Інсталяція Терези Барабаш (хмара)

Умовна хмара створена зі зшитих між собою текстів, ментальних мап, світлин, документів. Папери із цією візуальною інформацією ламані, в зламах утворюються згини, потовщення, своєрідні збої (збої інформації).

В контексті розмов та інтерв'ю з мешканцями Підзамча стає зрозуміло, що сприйняття місця, подій і часу є дуже відносним й, в залежності від оповідача, образ щоразу набуває певних суб'єктивних окреслень. Тож людська пам'ять не має твердої форми, вона є варіативною, а її структура радше нагадує хмари - ці мінливі, текучі і нестабільні кліматичні явища утворюються в різних погодних умовах та змінюються в залежності від пори року, температури, географії тощо. Десять так само й людська пам'ять залежить від часу, умов й особистісного трансформування та інтерпретації.

Ця хмара символізує накопичення, зберігання, відтворення та втрачання пам'яті.

Тереза Барабаш

Матеріали: Зшиті візуальні друковані матеріали: тексти, ментальні карти, світлини.

Інсталяція Терези Барабаш (лампи)

Зазвичай розповіді людей про минуле мають ностальгійний характер, часто можна почути, що в часи їхньої молодості було краще. Чим старшою стає людина, тим більше романтизованими стають спогади.

Можна уявити роботу людей на заводах та фабриках й освітлення, яке було тоді – десятки чи сотні ламп денного світла. Чи є в мене сентимент до цих ламп? Мабуть, ні.

Бо вони хоч і створювали світло, але поряд з тим мали нестерпний шум, до того, зазвичай, це світло було нерівномірним і мерехтливим. Не зважаючи, що зараз ми маємо більше можливостей, нові технології дозволяють покращувати умови життя та праці, люди все ж згадують минулий час, минулу роботу під світлом мерехтливих ламп...

В даному випадку ці лампи є ностальгічним символом некомфортного радянського буття. Інсталяція дає змогу глядачу потрапити в замкнуте середовище світла, середовище, в якому тривале перебування неможливе. Шум, звуковий та світловий дисонанс створюють дискомфорт, який тисне, гнітить та відштовхує.

Тереза Барабаш

Матеріали: Люмінесцентні лампи

Спогади як спільна спадщина

Промисловий район Львова Підзамче — одна з місцевостей, що мають неабиякий шарм і багату спадщину, а проте не є об'єктом пріоритетної уваги міських влад. Ревіталізація Підзамча відбувається радше через розрізнені ініціативи та проєкти, які мають різних ініціаторів. Наприклад, з 2010 до 2014 року під час дослідницького проєкту «Пам'ять про "зниклі" групи населення в міському середовищі Львова, Чернівців, Кишинева і Вроцлава», ініційованого Центром Європейських досліджень (Лунд, Швеція), вивчали Підзамче як колишню єврейську дільницю. «Програма ревіталізації Львів-Підзамче 2012-2025» краківського Інституту розвитку міст і регіонів та львівського Інституту міста була розроблена як дослідницький і візіонерський документ, який проте не має керівного характеру, і лише кілька його позицій були впроваджені в життя за підтримки фінансування з Польщі. Ця підтримка дозволила активізувати місцевих мешканців, які спільними зусиллями разом із координаторами проєкту з міськради перетворювали прибудинкові дворики, відновили фонтан біля станції Підзамче, ділилися спогадами та артефактами, а також баченнями майбутнього району. У 2012 році, теж на основі усних спогадів, Центр міської історії створив вуличну виставку та онлайн-колекцію «Пошуки дому у повоєнному Львові. Досвід Підзамче». І поки міська рада зосередилася на покращенні інфраструктури та транспорту на основних вулицях-артеріях району, масштабні перетворення забудованого середовища реалізуються приватними девелоперами, а творення нових смислів — громадськими та приватними ініціативами, як-от ремісниками на колишньому

заводі РЕМА чи митцями на Фабриці Повидла, що перетворюється на арт-центр.

Помітними акторами у процесах ревіталізації є дві інституції — муніципальний Палац Гната Хоткевича та арт-центр «Фабрика Повидла». Перша працює з місцевими мешканцями, які прагнуть змін у власному районі, дає простір для зустрічей, виставок, показів. Поряд з Палацом Гната Хоткевича ініціатива «Львівського культурного центру» та «Центр соціальних інновацій» «Підзамче.Нарешті!» залучає мешканців до дослідження локальної історії та допомагає віднайти позитивну ідентичність. Арт центр «Фабрика Повидла» відкриється тільки у 2022 році, але вже працює над трансформацією образу Підзамча, приваблюючи до нього подіями, резиденціями, дискусіями та виставками.

Аудиторією всіх цих проєктів є активні мешканці району, які готові творити для вуличної галереї і говорити про театр, а також не мешканці району, яких приваблюють унікальні події та історії Підзамча. Поряд з ними залишаються старші мешканці, які ностальгують за заводами і робочими місцями, пам'ятають як мукали корови на М'ясокомбінаті і бідкаються, що вже немає того продуктового ринку, на якому все було найсвіжіше, бо він близько до вокзальної станції.

Інституція, яка прагне трансформувати Підзамче, має працювати з цими аудиторіями і вивчати їхні потреби. Ностальгію не можна ігнорувати, щоб вона не стала засобом знецінення і зброєю проти всього нового. Натомість пам'ять

про те, як було раніше, здатна хоч якось компенсувати відсутні в архівах фотографії чи записи.

Тому команда арт центру «Фабрика Повидла» у 2018 році провела проєкт «Розкажи історію», під час якого записала інтерв'ю з колишніми працівниками і працівницями заводів району Підзамча, Рогатки і Знесіння. У 2021 році зібрані історії стали основою для резиденції «Слідами спогадів Підзамча». Така практика — актуалізація матеріалів досліджень через артпроєкти — знімає монополію на пізнання з науки і показує різні способи осмислення даних. Залучення митців і мисткинь робить спадщину, історію більш помітною і доступною.

Кураторкою резиденції є Анна Гайдай, а мисткинями, які працювали з усними історіями, — Сара Ренар і Тереза Барабаш.

Сара Ренар — саунд мисткиня з Хорватії. Вона вивчала архітектуру та урбаністику і поєднує розуміння міста у роботі зі звуком. У цьому проєкті вона працювала зі звуками як зі стимулами до пізнання простору. Створена аудіопрогулянка взаємодіє з архітектурним промисловим пейзажем, накладається на звуки сучасного міста. Проєкт символічно підкріплює ідею, що голоси мешканців важливі, тим, що вони звучать у шести треках.

Аудіопрогулянка поєднує точки району, які найчастіше згадували в інтерв'ю, а також точки, через які життя району репрезентується якнайвиразніше: залізничну станцію

«Підзамче», фабрику чоколяди «Світоч», М'ясокомбінат і шкірзавод «Світанок», дім культури «Райдуга», продуктовий ринок. Ці об'єкти були визначальними для району, довкола них відбувалося робітниче і приватне життя, відпочинок, розваги, зустрічі. З цими місцями пов'язані дитячі легенди та ігри. Формат аудіопрогулянки зберігає не тільки інформацію, але і голоси людей, інтонацію, усмішки, зітхання, які олюднюють і стають художніми засобами. У створенні треків Сара Ренар використала різні прийоми — накладання звуків, повторення, монтаж із синтезованими звуками, що відображає множинність схожих спогадів, діалог між мешканцями, який почули дослідники.

Досвід цієї аудіопрогулянки залежить від багатьох чинників: від погоди, від вітру, від тиску, які впливають на поширення запахів, про які згадують мешканці. Також невід'ємними залишаються звуки сучасної вулиці, вокзалу, машин — вони стихійно доповнюють аудіозаписи і так роблять кожну аудіопрогулянку іншою.

Під час проходження маршруту виникає ефект накладання реальностей — навколо бачиш одне, але в навушниках чуєш інше. Сум за тим іншим і є ностальгією, яку легко досягнути, адже так переконливо звучать слова про запах «найсправжнішої чоколяди».

Живі голоси викликають емпатію до їхніх власників — тих, хто ностальгує за заводами. Проєкт допомагає зрозуміти, якою важливою частиною ландшафту для них були промислові

об'єкти. А також те, що зараз аналогів їм вони не знаходять.

Проект нашаровує приватні історії і оприявнює їх через різні медіа. Частиною маршруту є запахи, які дозволяють відчутти, як пахло Підзамче. Саме через те, що мешканці часто згадували запахи району, учасники проекту вирішили працювати з їхніми спогадами у такий спосіб, щоб залучити ще одне чуття — нюх.

Для розробки запахів залучити фахівців львівської майстерні парфумів Be craft.

Мешканці згадують, що Підзамче пахло не тільки шоколадом. Вокзал, М'ясокомбінат, шкірзавод, ринок мали не завжди приємні аромати, але вони були невідчужуваними ознаками — вже тільки по запаху можна було зорієнтуватися у районі. Запахи минають, їхні силуети не залишаються у краєвиді міста, однак, спираючись на спогади, дослідники створили мапу, на якій позначено зони розповсюдження.

Індивідуальний досвід сприйняття запаху складно передати іншим — запах складно описати словами. Тому створені запахи не імітують такі, у яких всі впізнавали б одне й те саме. Вони радше навіюють асоціації, які викликали описані у інтерв'ю спогади; вони є переосмисленням і концентрованим висловлюванням про невловимі характеристики місця. Наприклад, запах М'ясокомбінату і шкірзаводу — хімічний, «лаковий», він насторожує, а запах продуктового ринку — поєднання огірка, дині, хліба — відсилає до літа, химерно поєднується із спустілим зараз місцем, яке вже ніяк не пахне, а

запах для занедбаного подвір'я дому культури «Райдуга» — класичні жіночі парфуми, якими бризкалися на танці. Зараз ці запахи як привиди.

Створена прогулянка з аудіотреками і запахами оприявнює вміст індивідуальних пам'ятей, дозволяє кожному приєднатися до діалогу з минулим, робить спогади спадщиною спільноти.

Водночас зрозуміло, що робота зі спогадами потребує критичного погляду і розуміння їхньої природи. До цього під час резиденції звернулася українська мисткиня, відома роботою з текстилем, інсталяціями, аудіо-візуальним мистецтвом, Тереза Барабаш.

У рамках проекту вона створила дві інсталяції в просторі AirSpace арт центру «Фабрика Повидла».

Перша, яку бачать глядачі, — об'ємна, підвішена у просторі, хмара із зшитих друкованих матеріалів: текстів інтерв'ю, документів, мальованих ментальних мап, фотографій. Місця з'єднання утворюють гострі грані-злами, а освітлення підкреслює рельєф і ще більше деформує структуру з допомогою різних тіней, які відкидають виступаючі частини. Окремий ефект створює власна тінь глядача, який йде довкола інсталяції, — за нею можна побачити висловлювання про вплив того, хто слухає історію, на її сенс. Ця інсталяція є спробою візуалізувати людську пам'ять, структура якої залежить від безлічі обставин і постійно змінюється.

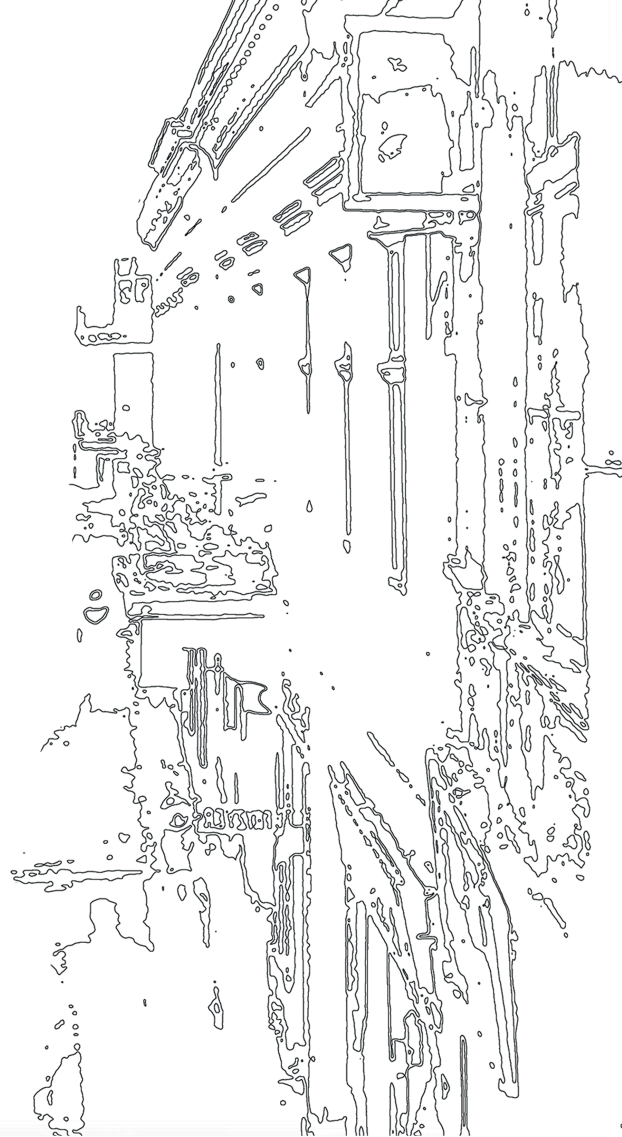
Відсутність чітких стиків, плавних переходів, суперечливість спогадів, їхня неузгодженість, фрагментність підважують пам'ять як джерело надійних свідчень про те, що було.

Інша інсталяція поряд — темні штори відгороджують наповнену світлом і гулом кімнату. На її стінах розміщені лампи денного світла, які Тереза Барабаш знайшла у закинутих приміщеннях заводів. Під такими лампами раніше проводили робочі години працівники, а зараз глядачі можуть відчуті сліпуче світло і гул, які супроводжували роботу. Після цього ностальгія за заводами і робочими місцями здається добровільною оманю, вибірковою пам'яттю тільки про хороше.

Інсталяції проблематизують спогади як джерело інформації, спонукають до запитання: «У чому цінність спогадів як спадщини?». Адже спогади — спадщина, яка не лише збагачує, але й створює примари, які прив'язують до минулого. Однак їхня цінність не в інформативності, а в олюдненні історії. Цю спадщину — спогади, які показують приватні досвіди, а не факти, — потрібно опрацьовувати, щоб вона не стала болісною ностальгією і тавром «раніше було ліпше» на нові ініціативи.

Анастасія Холявка

Дякуємо історикині Ірині Склокіній за консультації у роботі над цим текстом.

Пройти, прослухати, понюхати: спільні досвіди пам'ятання

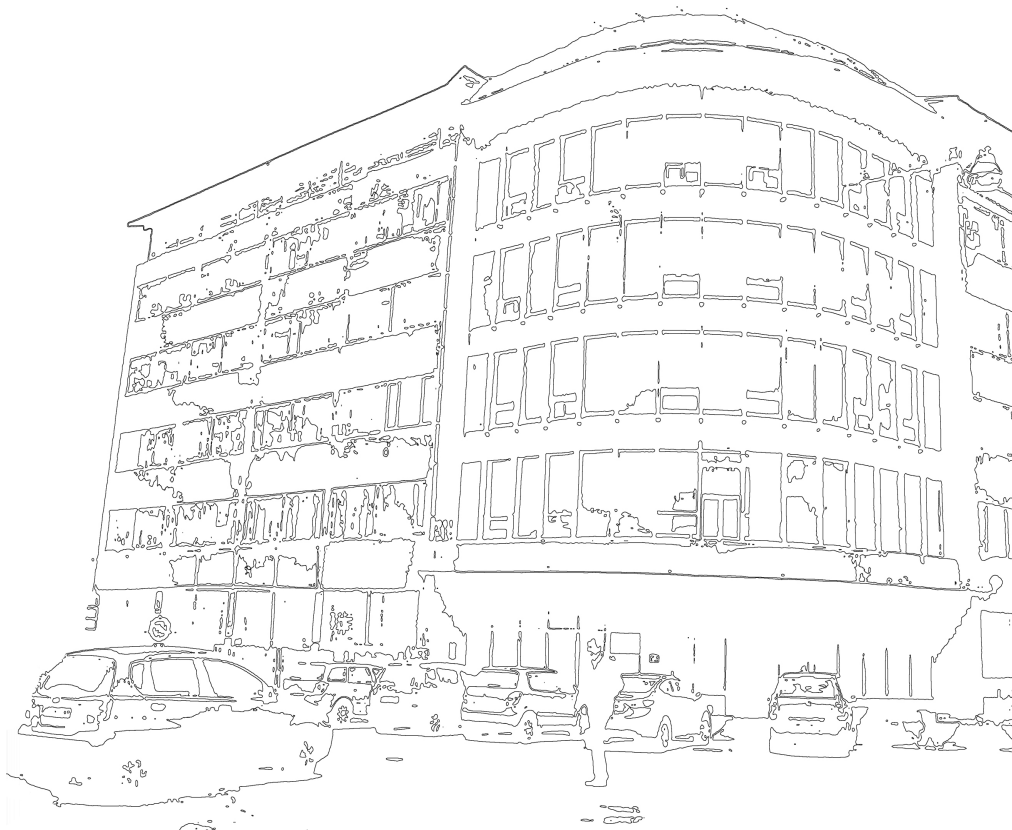
На Підзамчі варто купляти нерухомість, бо невдовзі земля тут буде дуже дорога, – колись научав мене друг. Проте цей нетуристичний та неглянцевий (поки що) район Львова досі викликає у мене не меркантильний інтерес, а сентиментальні спогади. В часи мого дитинства, щоб дістатися центру міста з передмістя, де досі мешкаю, єдиний маршрут № 127 пролягав через Підзамчє. Часто у напхот напханому автобусі, – так, що не видно вікон, – просування вглиб міста я могла фіксувати більшою мірою через запахи, аніж візуальні образи. Різкий дух стічних вод давав знати, що ми проїхали міст над Полтвою. Особливо нестерпний влітку, протухлий сопух м'ясокомбінату сигналізував, що через три зупинки – кінцева, тож пора прощтовхуватися до вікна, аби побачити загадково-казковий замок з вежею та шпильями – з перспективи мого дитинства такий неймовірно красивий (аж в дорослому віці дізналася, що то «Фабрика повидла»). На кінцевій зупинці поряд зі залізничною станцією до запахів інколи додавалися характерні звуки – потягів (з дитинства люблю залізницю!). Інколи на кінцевій зупинці ніздрі лоскотав в'язкий карамельно-цукровий повів, що долинав часом з фабрики «Світоч». Минув час, а Підзамчє й далі незмінно асоціюється мені з цими дитячими спогадами, заснованими на дуже комплексному досвіді. Індивідуальна пам'ять утримує в уяві образ міста, насправді давно втраченого.

Пам'ять та спогади стали інструментом дослідження району у проекті «Слідами спогадів Підзамчє», що був реалізований у рамках мистецької резиденції від Jam Factory Art Center за

сприяння міжнародної платформи Magic Carpets[1]. Втрачене архітектурне та соціальне середовище дільниці актуалізувалося передовсім через різні види досвіду – звук, запах, прогулянку визначеними місцями, експозицію інсталяцій. Пріоритетною цінністю у своїй діяльності Jam Factory Art Center визнає роботу з людьми та встановлення діалогу зі спільнотою. Одним з перших проектів новоствореної інституції був проект «Розкажи історію», реалізований в 2017 році, результатом якого стали глибинні інтерв'ю з колишніми працівниками й працівницями підприємств Підзамчє. Продовжуючи практику взаємодії та співтворення з локальними мешканцями, команда Jam Factory Art Center ініціювала і втілила цього-річну резиденцію «Слідами спогадів Підзамчє», кураторкою якої стала Анна Гайдай. До проекту запросили міждисциплінарних художниць – саунд-артистку, композиторку й виконавицю, Сару Ренар з Хорватії та львівську художницю, що працює з текстилем, інсталяцією, аудіо-візуальним мистецтвом, Терезу Барабаш.

Мистецтво починає щосили опікуватися проблемами пам'яті, тільки-но суспільство опиняється перед загрозою її втрати, – відзначала дослідниця культурної пам'яті А. Асман[2]. І справді, увага до історії Підзамчє, суб'єктивного життєвого світу та світосприйняття мешканців, локально-важливих для району явищ, його культурного ландшафту передовсім спричинена суттєвими інфраструктурними змінами району, які неминуче тягнуть за собою і втрати, і (ментальні) розриви/переривання.

Як і передбачав мій друг, сьогодні Підзамче швидко трансформується у привабливий район з новобудовами на місці занепаłego виробництва та занедбаних будинків, відремонтованою дорогою та (вірю, що невдовзі) навіть новим арт-центром – тією самою казковою «Фабрикою Повидла». Проте зміни, спрямовані на покращення життя та збільшення можливостей теперішніх і потенційних мешканців водночас неминуче супроводжуються зникненням історичного культурного пласту. Йдеться як про конкретний архітектурний простір з його маршрутами й образами, так і зумовлений ним простір соціальний на рівні повсякденних практик. Засновник «радикальної географії» Д. Гарві наголошує, що одна з визначальних рис міського простору у тому, що він – спільний. Це середовище спільного для всіх проживання та його соціальний світ поступово, проте неминуче й невідворотно привласнюється та змінюється. Квазіісторичні екзотичні назви «Брама», «Вежа», «Новий Форт», обіцянки незіпсутої автентичності, «новий центр старого міста» активно застосовуються у комерційній рекламі. Спільне zagrożене комодифікацією та привласненням. Спіль-

ний простір трансформується на публічний, у якому зручна інфраструктура – велодоріжки, сквери з лавочками, кав'ярні тощо – є спробою створити нові види міського спільного простору, що, на відміну від спільних просторів минулого, легко надаються капіталізації[3]. І справді, район Підзамча поступово перетворюється на вигідне капіталовкладення. Вагомим символічним капіталом, а точніше доданою вартістю стає й історія дільниці, чи навіть не історія, а міфологізована та капіталізована пам'ять, перетворена у продукт споживання.

Ці неоднозначні та суперечливі процеси неминучі. Тож перед спільнотою дільниці поряд з новими можливостями постає й новий виклик, який для окремих мешканців є до певної міри екзистенційним – необхідність адаптовуватися до змін. Та змінюючи місто, ми змінюємо й себе. Змістивши погляд з центральної для марксиста Д. Гарві проблеми «кому належить місто?» у більш прикладну площину, варто замислитися про інше: якого міста ми хочемо? Які зв'язки з минулим варто залишити? Як зберегти культурну пам'ять, пов'язану з минулим Підзамча? Як підтримувати цей простір як спільний?

Щоб сформувати відповіді на ці питання, необхідно чути голос спільноти. Точніше, необхідно, щоб голос був чутиим, а спільнота – видимою. Ці цілі зумовили запропонований кураторкою Анною Гайдай формат роботи над проектом «Слідами спогадів Підзамча» та методологію дослідження. Проект досліджує історії і персональні рефлексії людей, які працювали на дільниці Підзамче у 1960-х - 1980-х роках, проте у його фокус попадають і події, які передували цьому періоду.

Команда проекту ставили собі мету розказати історію дільни-

ці не через факти, а через персональні історії, досвід конкретних людей, не лише роблячи їх видимими, але й засвідчуючи важливість їхніх життів, їхньої присутності у цьому місці. В основу роботи лягли глибинні інтерв'ю, зібрані чотири роки тому в межах проекту «Розкажи історію», та спогади мешканців, записані цьогорічними резидентками під час експедицій. Багато хто з опитаних дивувався: «Що я вам можу сказати? Так якось було...». Для опитаних мешканців Підзамча їх життя в основному сприймається як банальний побут – важливе лише для них самих, повсякденне, у якому не було яскравих подій, що виходили б за межі їх уявлень про звичне. Проте звичне і було цікавим для художниць, бо люди, які жили й живуть на Підзамчі, постійно символічно створюють його пам'ять, відтворюючи це місце[4]. Вони ділилися особистими історіями, фотографіями та документами; малювали за своїми згадками ментальні мапи – суб'єктивну топографію району, що маркує важливі й значущі місця та події. Відправна точка – рідний будинок. Ось моя вулиця, звідси я починаю рух ... сюди я ходив/ла до школи, сюди я ходив/ла по продукти, сюди – на роботу, а сюди – танцювати, сюди – на побачення...

Ця жива персональна комунікативна пам'ять, зафіксована на папері та аудіоносіях, була перекладена на мову мистецтва. Вона медіювалася через звук, запах, артефакти, візуальний та фізичний досвід. Результатом спільної роботи команди проекту став маршрут шістьма локаціями Підзамча; аудіотреки, які створила Сара Ренар для кожної зупинки маршруту; унікальні запахи, розроблені для кожної локації; виставка у просторі AIR Space Jam Factory Art Center з інсталяціями Терези Барабаш, запахами й звуками.

Завдяки такому медіюванню персональні спогади про рутинні

практики, траєкторії та маршрути чужої пам'яті візуалізувалися, промальовувалися, набували конкретики і ставали досяжними для інших. Таким чином, завдяки проекту «Слідами спогадів Підзамча» комунікативна пам'ять потенційно стає колективною пам'яттю. Колективне знання про минуле можна вважати однією з форм спільного. Відкритість спільного ресурсу для всіх без винятку – це можливість уникнути привласнення та перетворення цієї форми спільного на баналізований продукт споживання. Таку практику дослідник Гарві називає «усупільненням». У проекті «Слідами спогадів Підзамча» по-суті мистецтво й виконувало тут функцію успільнення, трансформуючи персональні спогади у доступну для всіх форму, оминаючи логіку ринкового обміну. Аудіотреки, які Сара Ренар створила на основі записаних інтерв'ю, звуків окремих локацій та синтезованих звуків, знаходяться у вільному доступі на сайті арт-центру, як і мапа локацій, до яких можна прокладати власні маршрути[5].

Мистецтво відкрило для себе кризу пам'яті як нову тему й винаходить нові форми, в яких втілюється динаміка культурного згадування та забуття – відзначала ще у 1990-х А. Ассман[2]. Особливістю художньої пам'яті є те, що вона не працює як накопичувач, а лише стимулює пам'ять, концентруючись на згадуванні та забуванні.

Кажуть, спогад завжди потребує поштовху. Підзамче періоду 1960 – 1980-х цікаве передовсім заводами, тож Тереза й Сара зосередилися на мешканцях, котрі працювали на індустріальних об'єктах, жили поряд у той час. Опорними точками пам'ятання для мешканців стали окремі локації – об'єкти-поштовхи для спогадів. Простір дільниці у рамках проекту було структуровано за допомогою виокремлених місць, які рези-

дентки вважали найбільш репрезентативними для району: залізнична станція «Підзамче», фабрика «Світоч» (Nestle), Нова різня (М'ясокомбінат) та Гарбарня (Шкірзавод «Світанок»), дім культури «Райдуга», продуктовий ринок, Арт Центр «Фабрика повидла».

Як своєрідний пролог до досліджуваного часу, проект «Слідами спогадів Підзамча» включив і передісторію району – формування його інфраструктури, вплив індустріалізації та нацистської окупації, що кардинально змінила етнічний склад спільноти. Відстеження цих зв'язків проявляє місто як тяглість, як багат шарову оповідь. Частина минулого завжди задіяна у сучасному, тому спогади про радянський період розглядалися не ізольовано, а у співвіднесенні зі сьогоденням. Здавалося б, давно нефункціональні промислові об'єкти мали втратити статус місць, припинити вплив на образ району. Тим не менше, вони зберігають значущість, навіть втративши функцію – їх «підсвічують» та утримують в сучасності спогади мешканців, котрі співвідносять своє життя та його значущі сенси з періодом активного виробництва.

Дуже часто у спогадах мешканці ностальгійно згадують станцію Підзамче, через яку в основному можна було потрапити в район. Збудована 1869 року залізниця з'єднала Львів з Віднем та містами східного напрямку, проте топографічно розділила місто на «гіршу» і «кращу» частини. Існує закономірність: коли у місті з'являються умовні мури – хай навіть це насипи залізниці, ціль якої – поєднувати, – на ментальному рівні у мешканців формується внутрішній бар'єр, який завжди ділить місто на частини. Люди за мурами опиняються немовби відокремленими, навіть якщо географічно вони розташовані дуже близько до центру міста, як у випадку Підзамча –

якихось двадцять хвилин пішки. Спогади містян роблять ці ментальні кордони видимими, підтверджуючи, що уявне невіддільне від реального.

Залізниця великою мірою спричинила гальмування урбаністичного розвитку дільниці, але пожвавила індустріалізацію району. Вона забезпечила зручний шлях до місця праці та в зворотному напрямку, бо ж на заводах працювали не лише ті, хто жив на Підзамчі. Завдяки залізниці інтенсифікувався розвиток індустрії через перевезення вантажів та пасажирів, вона також давала можливість селянам доставляти продукцію на продаж до ринку на Підзамчі, котрий увійшов у прогулянковий маршрут проекту. Від минулого року ринок фактично перестав функціонувати, перейшовши у приватну власність, – у спогадах мешканців виразно звучать ностальгічні нотки за місцем, де можна було дешево купувати свіжі продукти. Функція скасована, проте місце триває завдяки пам'ятанню.

Життя мешканців району центрувалося навколо заводів – навіть біоритми були підпорядковані робочим циклом. В одному з інтерв'ю чоловік, що виріс на дільниці, розповідає, як підзамчани, розрізняючи на слух «голоси» різних заводів, орієнтувалися по них у часі – коли початок зміни, коли час додому: не у всіх були годинники. Схожу функцію виконували й гудки потягів, що курсували станцією Підзамче, та сповіщали про прибуття чи відправлення й давали уявлення про час. У цій іншій темпоральності межа між приватним та робочим часом розмивалася на користь домінування останнього, який належав державі і виражав непорушну стабільність та вбудованість персонального життя у суворо регламентований на всіх рівнях механізм.

Хоча проект фокусується на житті Підзамча, структурованого передовсім індустріальними об'єктами та виробничими циклами, – до маршруту було включено місце дозвілля, пов'язане з приватним життям людей. Палац культури «Райдуга» – колишній клуб, колись приналежний до склозаводу та шкіряного заводу, центр культурного життя району, засвідчує, наскільки заводи й фабрики визначали життя підзамчан навіть у вільний від роботи час.

Для кожної локації аудіопрогулянки на основі спогадів людей, що мешкали чи працювали на Підзамчі, та суб'єктивних асоціацій команда проекту спільно з львівською майстернею парфумів Be craft було створено відповідні аромати. Здатність відчувати запахи є одним з найбільш базових, найбільш первинних чуттів, через які світ розкривається нам з моменту появи на світ. Цей медіум став тим провідником, який робив записані спогади мешканців яскравішими та об'ємнішими. Кожен з ароматів не повинен був буквально відтворювати те, як тут пахло колись. Також не йшлося про створення певного приємного/неприємного запаху. Команда проекту мала на меті за посередництва нюху створити образ дільниці, який би міг доповнити наші уявлення про те чи інше місце.

Хоча проект більшою мірою опирається на виробництво досвіду, аніж матеріальних творів, його органічно доповнили об'єкти Терези Барабаш, інсталювані у просторі для мистецьких резиденцій. Ці об'єкти є не так «художніми виробами», як артефактами, частиною життя, що майже не зазнає «художньої» обробки. Вони також слугують поштовхом для спогаду і по-різному виявляють, як взаємодіють пам'ять, розум та уява.

Об'єкт зі зшитих між собою аркушів паперу, на яких були зафіксовані спогади мешканців, формував умовну завислу в просторі хмару неправильної форми. Аркуші поєднувалися між собою таким чином, щоб інформація на них фрагментувалася, щоб не було можливості скласти цілісне уявлення про те, що описують зшиті документи. Пластичний хід натякає, що одні й ті самі речі люди бачать з дуже різних ракурсів та пунктів зору, і що пам'ять не є статичним та незмінним архівом – вона опрацьовує, модифікує, підмінює... Зашитий у складки папір символізував накопичення, зберігання, трансформацію – та зрештою втрату. Інсталяцію підсвічували ліхтарики для снайперських рушниць – алюзія на спогади мешканців про те, як у повоєнні часи ночами їх часто будили прожектори, прочісуючи небо у пошуках ймовірної повітряної загрози.

Інша інсталяція Терези – простір, організований півколом вертикально розташованих на стінах ламп денного світла 1970-х років, узятих із заводу. Майстер, котрий допомагав формувати інсталяцію, працівник заводу «Рема», усе життя прожив на Підзамчі і займався обслуговуванням таких ламп у межах професійних обов'язків. Ці лампи для освітлення виробничих приміщень використовувалися на промислових об'єктах та у багатьох радянських установах. З дитинства пригадую різке біле світло і характерне набридливе сюрчання таких ламп у шкільних класах. Постійне відчуття дискомфорту поступово притуплювалося й стало непомітним, усе одно впливаючи на нервову систему. Глядача вміщено фактично всередину тотальної інсталяції з ламп, на яку перетворюється маленьке виставкове приміщення. Усі дразливі аспекти, які супроводжувало перебування у світлі цих ламп на території державних просторів, стають явними, і їх просто неможливо ігнорувати, абстрагуватися, як це бувало зі мною у шкільних

класах чи міському будинку побуту. Інсталяція влаштована так, що ти не можеш ані пристосуватися, ані уникнути агресивного білого світла, настирливого сюркотіння та ще й надміру розігрітого повітря й запаху паленої на лампах куряви. Жест художниці зробив видимими невидимі й, здавалося б, незначні деталі повсякденного життя людей, до яких вони звикали, адаптовувалися, не помічали. Та виявляється, що навіть ідеологічно нейтральний на перший погляд простір був репресивним та ворожим. Інсталяція резонує з ідеєю проекту про те, що проговорювання, прослуховування, «пронюхування» є по-суті пропрацьовуванням не лише ностальгійних спогадів, але й травматичного досвіду. Здійснюючи ці дії у символічній площині мистецтва, ми не заперечуємо, але інтегруємо ці досвіди, щоб рухатися далі.

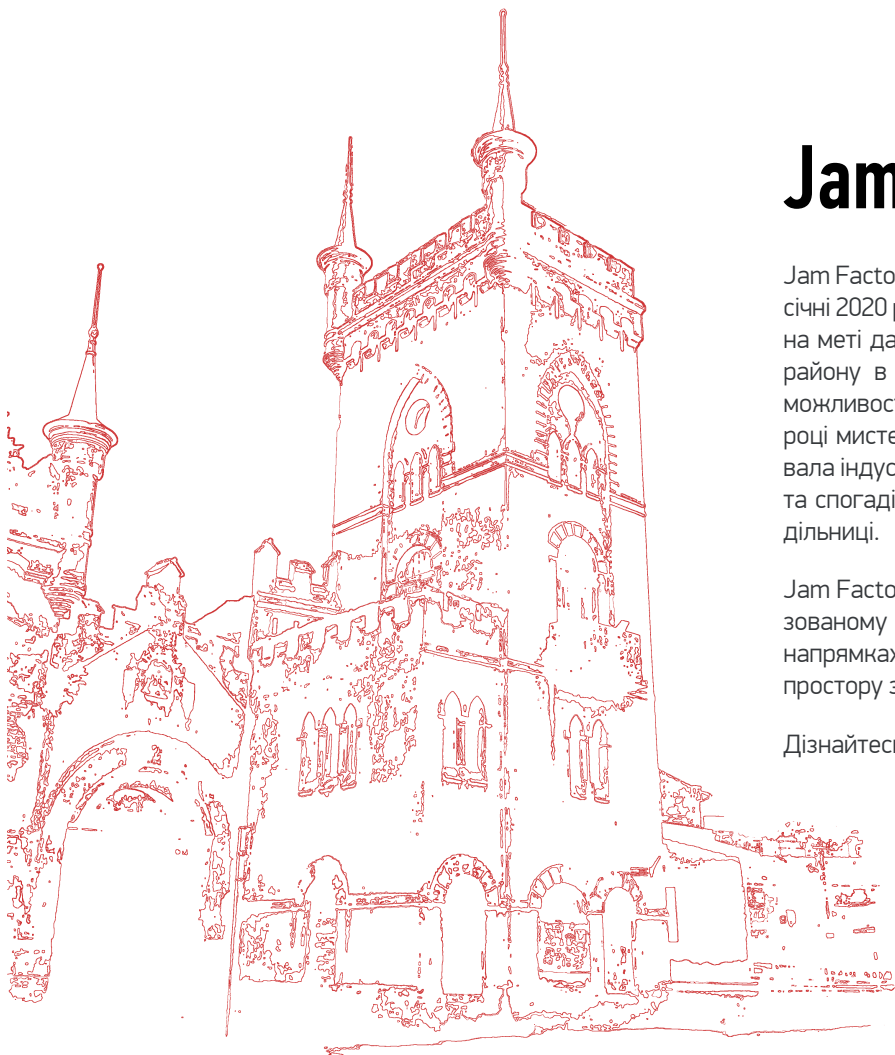
Пам'ять не продовжується сама по собі, вона твориться інтерактивно. Люди постійно створюють пам'ять через комунікацію – в мові, у зображеннях, у ритуальних повтореннях. Разом з тим пам'ять є динамічним феноменом – вона постійно переглядається, встановлюється, передається та привласнюється. Відтак для здійснення й тривання пам'яті є необхідною медіація – зовнішні носії та культурні практики[2]. Медіація спогадів, здійснена командою проекту, пропонує уважне й солідарне ставлення до спільноти та її пам'яті. У ньому зчитується прагнення максимально зберегти пряму мову мешканців, не екзотизуючи їх. Пріоритет продукування досвіду та знання, а не художніх об'єктів, що можуть бути привласнені та комодифіковані, застерігає від перетворення персональних спогадів на продукт споживання, на протизагугу пам'ятанню як практики зв'язку з містом.

Поєднання різних видів досвіду – звуку, запаху та прогулянки

як способів усупільнення персональної пам'яті створюють для інших можливість долучитися до спільного пам'ятання через позитивний досвід присвоєння міста поза ринковою логікою та системою обміну – зокрема через прогулянку. Завдяки практиці ходіння, ми привласнюємо простір не у сенсі його споживання, але через вибудовування емоційного зв'язку з ним. Пов'язаний з конкретним місцем чужий досвід допомагає нам наново відкривати власне місто. Через образи Львова, який існує в індивідуальній пам'яті мешканців, можливо встановити зв'язок з іншими, а отже – і власний зв'язок з містом всупереч темпоральним та ментальним розривам, неминуче спричиненим будь-якими змінами.

Дарина Скринник-Миська

1. Слідами спогадів Підзамча: каталог проекту / Jam Factory Art Center. Львів, 2021.
2. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті / Аляйда Ассман ; пер. з нім. К. Дмитренко, Л. Доронічева, О. Юдін. – К. : Ніка-Центр, 2014.
3. Гарві Д. Творення міського спільного / Гарві Девід ; пер. Н. Онищенко, під ред. Р. Машкова [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://commons.com.ua/uk/tvorennya-miskogo-spilnogo/>
4. Otrishchenko N. Between Anonymity and Attachment: Remembering Others in Lviv's Pidzamche District // Journal of Soviet and Post-Soviet Politics and Society. – 5(2). – 2019.
5. Аудіотреки та інструкція для аудіопрогулянки - на сайті за лінком <https://jamfactory.ua/ua/projects/tracing-the-memories-of-pidzamche/#/>

Jam Factory Art Center

Jam Factory Art Center став учасником платформи “MagiC Carpets” у січні 2020 року. Минулорічна резиденція “Я там, де мені добре” мала на меті дати підліткам Підзамча розуміння місцевих можливостей району в якому вони живуть та сміливість користуватися цими можливостями, відчувати себе вільно у публічному просторі. У 2021 році мистецька резиденція “Слідами спогадів Підзамча” досліджувала індустриальну спадщину району через оптику особистих історій та спогадів підзамчан, та оповідачів/ок, які працювали на заводах дільниці.

Jam Factory Art Center – інституція сучасного мистецтва у ревіталізованому комплексі будівель “Фабрики Повидла”, яка працює в напрямках візуального мистецтва, театру і музики. Відкриття простору заплановане на середину 2022 року.

Дізнайтесь більше за посиланням:

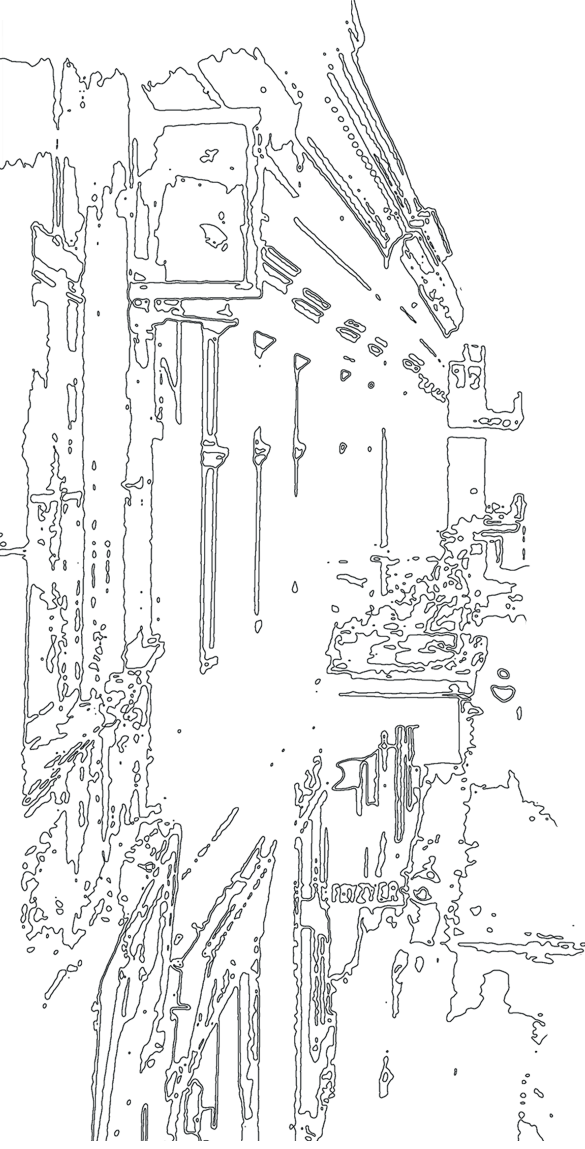

**MAGIC
CARPETS**

MagiC Carpets

MagiC Carpets – це європейська мистецька платформа, створена у 2017 році з метою підвищення мобільності художників та художниць, які розвиваються і працюють у соціально відповідальній галузі мистецтва. Проекти мистецьких резиденцій платформи фокусуються на інтересах спільнот.

Джерела

- 14 глибоких інтерв'ю, взятих у колишніх працівників та працівниць заводів району Підзамче під час проєкту Jam Factory Art Center "Розкажи історію" у 2018 році.
- Інтерв'ю з трьома сучасними мешканцями і мешканками району Підзамча, зустрічі та прогулянки з якими були проведені під час цьогорічної резиденції "Слідами спогадів Підзамча", 2021.
- "Between Anonymity and Attachment: Remembering Others in Lviv's Pidzamche District", Наталя Отріщенко, 2019.
- Інтерактивний Львів, проєкт Центру міської історії Центрально-Східної Європи <https://lia.lvivcenter.org/>
- Андрій Бондаренко "Підзамче: Історія іншого Львова", 2013 та "Місця пам'яті на Підзамчі: Минуле у символічному ландшафті однієї львівської ділянки", видання "Відновлення міста із залученням громади. Польсько-український досвід та надихаючі практики", 2014.
- Євреї Львова у княжу добу та Середні віки, стаття www.tureizahav.lviv.ua
- Вікіпедія

Проект “Слідами спогадів Підзамча” творили:

Божена Пеленська - виконавча директорка Jam Factory Art Center

Анна Гайдай - кураторка та менеджерка проекту

Тереза Барабаш - мисткиня, резидентка проекту

Сара Ренар - мисткиня, резидентка проекту

Марія Швець - комунікаційна менеджерка

Наталія Парщик - координаторка проекту

Левко Піджарий - координатор будівництва виставки

Сергій Петлюк і Євген Червоний - архітектура та дизайн експозиції виставки від “Метамузей”

Віолетта Педорич - медіаторка виставки

Максим Закревський - графічний дизайнер

Лілія Бей - фінансова координаторка

Богдан Грицюк - проектний менеджер збору глибинних інтерв'ю у проекті “Розкази історію”

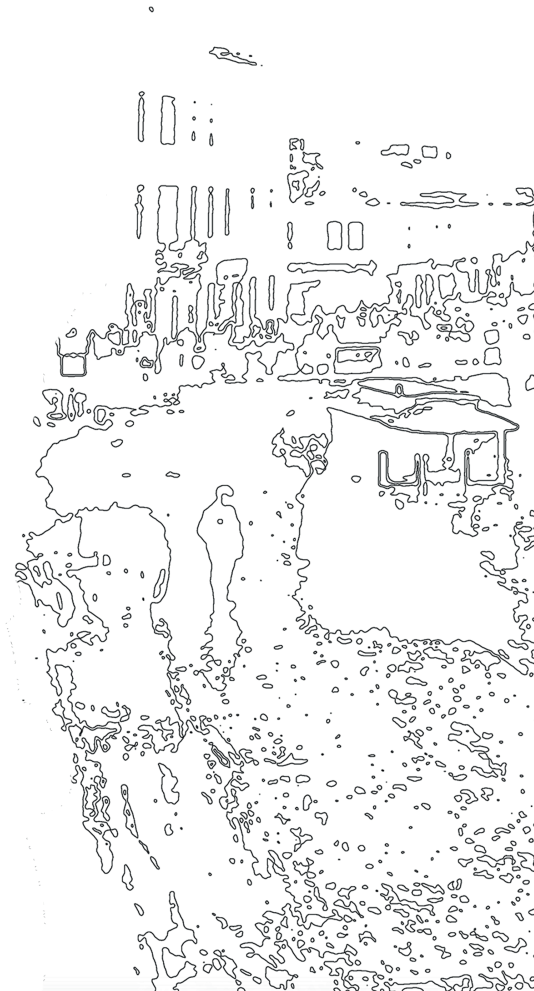
Анастасія Іванова - фотографка проекту

Назарій Пархомик - відеограф проекту

Марія Самойленко - дизайн мап маршруту аудіопрогулянки, індустриальних об'єктів і запахів Підзамча

Ольга Заречнюк, Ірина Склокіна - історичні та архітектурні консультації від “Центр міської історії”

Крістіна Ваврів - розробниця ароматів, парфумерка та **Іван Кашин** - власник майстерні парфумерії “Be Craft”.

Щирі і теплі подяки:

- волонтерам і волонтеркам проєкту, без вас фіналізація резиденції не мала би такого масштабу
- ініціативі “Підзамче: Нарешті!” за добру спільноторієнтовану співпрацю
- Центру Міської Історії за історичні довідки та консультування
- студентам та студенткам факультету культурології Українського Католицького Університету за інтерв'ювання респондентів та респонденток, 2018 рік
- студенткам Харківської Школи Архітектури за мапування для проєкту резиденції
- оповідачам та оповідачкам за те, що ділилися спогадами
- організації LAB852 у Загребі, Хорватія, яка номінувала мисткиню Сару Ренар для резиденції “Слідами спогадів Підзамча”.

Проєкт реалізовує Jam Factory Art Center в рамках міжнародної платформи мистецьких резиденцій MagiC Carpets за співфінансування програмою Європейського Союзу Creative Europe та Harald Binder Cultural Enterprises.

Контакти:

вул. Богдана Хмельницького, 124, м. Львів
info@jamfactory.ua
+38 068 728 15 32
www.jamfactory.ua

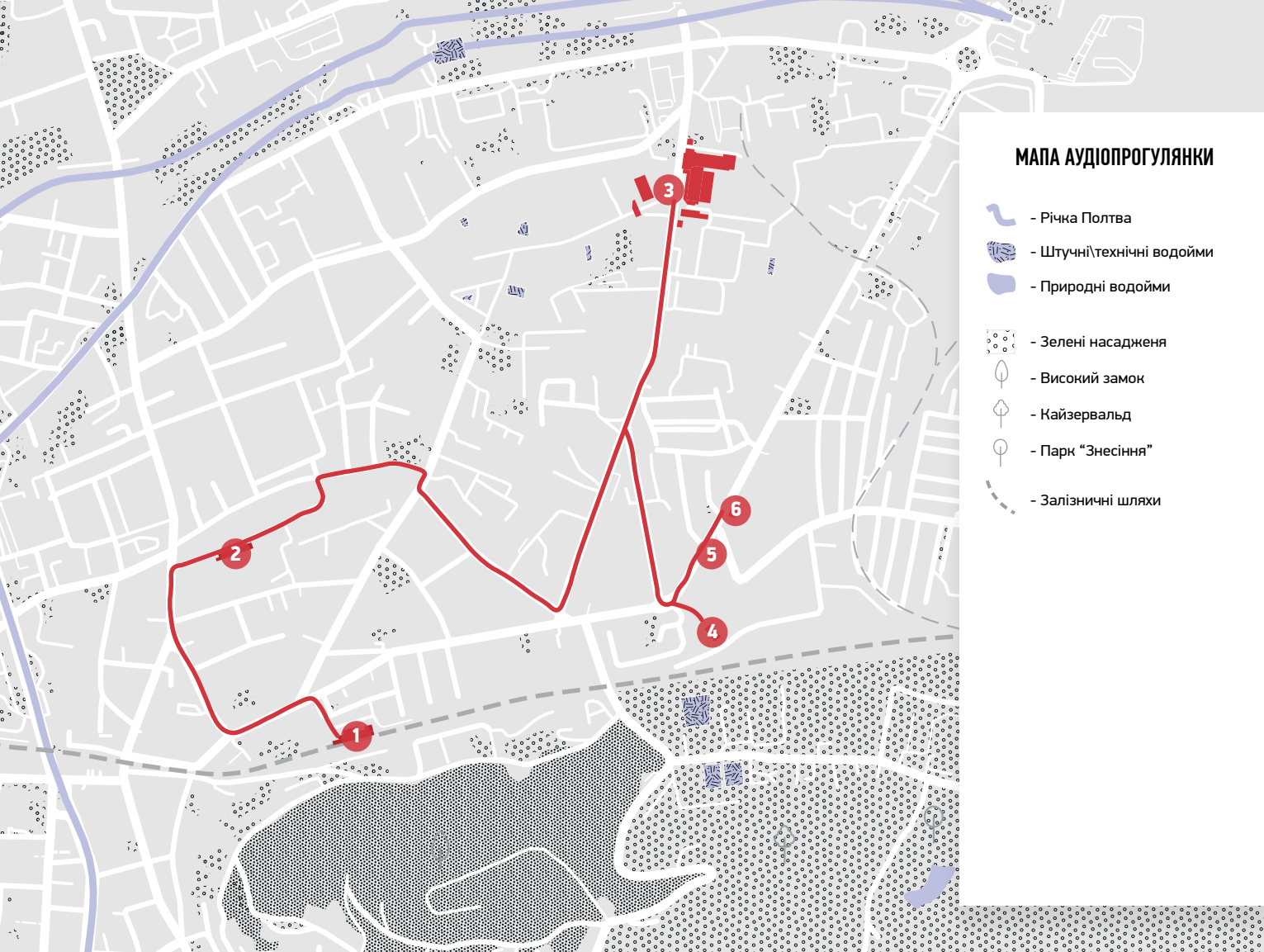
LAB.852

Інформаційний партнер:

Львів 2021

МАПА АУДІОПРОГУЛЯНКИ

- Річка Полтва
- Штучні/технічні водойми
- Природні водойми
- Зелені насадження
- Високий замок
- Кайзервальд
- Парк "Знесіння"
- Залізничні шляхи

1. Залізнична станція "Підзамче"

вул. Огіркова, 1

Регулярний рух від Підзамча у напрямку Бродів та Росії розпочався у 1869 р. Для будівництва залізничної станції Підзамче було ліквідовано старе кладовище Папарівка. Споруда вокзалу була виконана в стилі неоренесансу, але перебудови у 1950-х та 2000-х роках значно змінили первісний вигляд будівлі. У інтерв'ю місцеві ностальгують за жвавим рухом та великою кількістю людей, які щодня приїжджали сюди на роботу з усієї області.

2. Фабрика чоколяди "Світоч" (Nestle)

вул. Ткацька, 10

Фабрика цукерок та шоколаду заснована у 1910 році на потужностях трьох до-радянських підприємств Львова: українського, єврейського та польського. Протягом своєї історії фабрика мала декілька назв: "Газет", "Більшовик" та "Світоч". Колишні працівники фабрики виділяють високу якість тогочасного шоколаду і популярність продукції в радянські часи: "В нас шоколад кругом і по світі возили. Він дуже цінився." З 1998 року підприємством володіє міжнародна компанія Nestlé S.A.

3. Нова різня (М'ясокомбінат) та Гарбарня (Шкірзавод "Світанок")

вул. Промислова, 50-52, 54-56 та вул. Промислова, 53

"Нову різню" було споруджено у 1904 й облаштовано згідно з найсучаснішим тоді підходом. Тут в окремих будівлях розмістилися: різня, ветеринарний та санітарний центри, відгороджений муром ринок, численні адміністративні будинки, власна залізнична колія. В радянський час тут функціонував м'ясокомбінат, в якому, як згадують, працювало більше 3 тисяч людей. Навпроти М'ясокомбінату розташовувався Шкірзавод "Світанок", що логічно поєднувало напрямки діяльності цих підприємств. Після розпаду Союзу заводи занепали. Сьогодні ці території орендують різноманітні підприємства.

4. Дім культури "Райдуга"

вул. Б. Хмельницького, 114

Історія будівлі бере початок з кінця 1920-их років. Тут знаходилась польська просвітницька організація "Товариство Народної Школи". У міжвоєнний період у будівлі діяв кінотеатр. Палац Культури "Райдуга" — колишній клуб, який відносився зокрема до склозаводу "Райдуга" і Шкірзаводу "Світанок" (відомий також під назвою Клуб Кожевників). Це був центр культурного життя району. Місцеві згадують різноманітні гуртки, танці, співи, покази фільмів, які тут відбувались, а також бібліотеку, кафе і більярд. Кінотеатр вміщував 250 осіб і був обладнаним сучасним кіноустаткуванням. Територію та приміщення Дому Культури час від часу продовжують використовувати для концертів і вечірок.

5. Продуктовий ринок "Підзамче"

вул. Б. Хмельницького, 122

Місцевий ринок бере початок ще з XX століття, в радянські часи він славився розмаїттям та свіжістю продуктів, оскільки сюди селянам було найближче привозити та продавати товар. Ця ділянка вважалася околицею міста (колишня митниця), тому ціни на продукти відрізнялися своєю дешевизною. З появою нового базару на вулиці Гайдамацькій, ринок поступово занепадав. Зараз територію ринку приватизовано, а сам базар зачинено. Місцеві жаліються, що їм не вистачає ринку.

6. Арт Центр "Фабрика повидла"

вул. Б. Хмельницького, 124

Неоготична будівля є пам'яткою архітектури місцевого значення. Історія простору починається з 1872 року підприємством з виготовлення алкогольних напоїв "Йозеф Кронік", що проіснувало до початку II Світової війни. У післявоєнний час підприємство перетворили на цех з розливу вина. У 1960-роки тут знаходився цех переробки овочів і фруктів. Назва "Фабрика повидла" серед місцевих закріпилась саме в цей час через приємні запахи мармуляди. З 2015 року Harald Binder Cultural Enterprises ревіталізовує комплекс у інституцію сучасного мистецтва Jam Factory Art Center.

Маршрут аудіопрогулянки

Маршрут аудіопрогулянки складається з шести зупинок.

Ви можете пройти цей маршрут самостійно. Рухайтесь від точки до точки за картою, вмикаючи відповідний аудіозапис на сайті для кожної локації:

Нотатки:

Нотатки:

Нотатки:

